

EKONOMIJA

Predmetni izpitni katalog za splošno matura ■

Predmetni izpitni katalog se uporablja od spomladanskega roka **2009**, dokler ni določen novi. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal matura, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno matura za tisto leto.

ric

Državni izpitni center

1. Uvod	4
2. Izpitni cilji	5
3. Zgradba in vrednotenje izpita	8
3.1 Shema izpita	8
3.2 Tipi nalog in vrednotenje	8
4. Izpitne vsebine	9
4.1 Temelji ekonomije	9
4.2 Temelji mikroekonomije	14
4.3 Temelji makroekonomije	19
4.4 Sodobno tržno gospodarstvo	23
4.5 Slovensko gospodarstvo	27
5. Primeri izpitnih vprašanj	31
6. Kandidati s posebnimi potrebami	35
7. Literatura	36
8. Slovarček ključnih glagolov v katalogu	37

1. UVOD

Predmetni izpitni katalog za maturo iz ekonomije opredeljuje učne vsebine, ki bi jih moral kandidat za splošno maturo poznati, to je opredeliti, razumeti, biti zmožen razložiti in uporabiti za razlago nekaterih vsakdanjih dogajanj v slovenskem, evropskem in svetovnem gospodarstvu v okviru znanja.

Katalog kot pregled zahtevanega znanja je predvsem napotilo dijaku, kako naj se pripravi za splošno maturo iz ekonomije kot izbirnega strokovnega predmeta. Hkrati je vodilo učitelju, kako naj bi oblikoval predavanja, vodil seminarsko delo in preverjal znanje dijakov, da bodo pripravljene za splošno maturo, zlasti pa, da bodo pridobili potrebno strokovno znanje za nadaljnji študij na univerzi.

Katalog upošteva tudi namen predmeta ekonomija: dijak naj bi spoznal temeljne ekonomske pojme in odnose ter ekonomske, socialne, politične in druge determinante ravnanja gospodarskih subjektov, tako da bi:

razumel ekonomsko jedro dogajanja v slovenskem, širšem evropskem in svetovnem gospodarstvu,

poskušal predvideti, kakšni so učinki tega dogajanja na poslovanje organizacije in na slovensko gospodarstvo,

bil glede na to dogajanje zmožen ekonomsko smotrno ukrepati v organizaciji, pri tem pa bi seveda uporabil tudi ožje strokovno znanje, pridobljeno pri podjetništvu kot drugem strokovnem predmetu.

Katalog je kot enotno vodilo za dijake in učitelje tudi instrument standardizacije znanja za splošno maturo. Zaradi zunanje narave splošne mature je namreč vodilo za to, katero znanje je za dijaka nujno, opredeljeno v učnem načrtu in v učbenikih.

Katalog temelji na veljavnih učnih načrtih za ekonomsko gimnazijo.

2. IZPITNI CILJI

Ekonomija je temeljni ekonomski predmet v programu ekonomske gimnazije, ki se povezuje s podjetništvom kot drugim strokovnim predmetom. Učni smotri ekonomije so:

usposobiti za razvijanje dobrega poznavanja in razumevanja ekonomske terminologije (pojmov in kategorij) ter načel in temeljev ekonomske teorije,

razumeti ekonomska načela, tako da znajo dijaki dojeti temeljne ekonomske podatke iz statističnih tabel, slik ali diagramov,

uporabiti ekonomsko znanje pri analizi konkretnih ekonomskih problemov kot podlagi za poslovne odločitve,

uporabiti različne vire informacij (z upoštevanjem njihove zanesljivosti) in razlikovati med dejstvi in vrednostnimi sodbami pri ekonomskih vprašanjih,

uporabiti ekonomsko znanje o ravnanju posameznikov, skupin in organizacij, da bi bolje razumeli ekonomsko dogajanje v Sloveniji, v Evropi in po svetu,

bolj kakovostno sodelovati pri odločanju v vlogi producentov, porabnikov in občanov na ravni lokalne, nacionalne in mednarodne skupnosti,

tako razumeti ekonomske probleme, da bo to ustvarjalo zanimanje za temeljitejše strokovno znanje in motiviralo dijake za nadaljnji študij in usposabljanje iz ekonomskih in poslovnih disciplin.

Predmet ekonomija ima za maturo predvidene strokovne vsebine, ki so predstavljene v shemi na naslednji strani. To je **pet vsebinskih sestavnih delov**, ki zahtevajo precej različne didaktične prijeme, zlasti v zadnjih dveh delih pa so podprti tudi z znanjem osnovnih statističnih metod za prikazovanje in analizo podatkov. Teh pet delov pomeni postopni logični prehod:

od splošnega k aplikativnemu, to je od najsplošnejših ekonomskih (teoretskih) pojmov, ki se postavljajo univerzalno, zunajčasovno (ob predvidevanju racionalnega posameznika oziroma podjetja, brez konkretnih zgodovinskih okoliščin ali organizacijskih oblik), do razumevanja svetovnega (sodobnega, današnjega) in nato slovenskega gospodarstva,

od univerzalnega abstraktnega v konkretno, zgodovinsko dano, dejavno gospodarstvo, v katerem dijaki živijo in katerega problematiko zato sorazmerno neposredno čutijo in dojemajo.

Za boljše razumevanje problematike je mogoče različnosti v didaktičnih prijemih, načinu razlaganja, ilustriranja itd. preseči z vnašanjem ilustracij iz konkretnega zgodovinskega dogajanja tudi v prve tri dele. Hkrati je pozneje, zlasti pri dogajanju v slovenskem gospodarstvu, nujno ponovno opozoriti na temeljna teoretska spoznanja, na pojme in odnose, ki smo jih spoznali v začetnih treh delih predmeta.

Sestava posameznih delov predmeta je naslednja: v **prvem delu**, ki je vsebinsko najožji, uvajamo obe temeljni področji ekonomskega dogajanja: gospodinjstva, v katerih poteka potrošnja in se sprejemajo odločitve o želenem zaposlovanju, in podjetja, v katerih nastajajo proizvodi in se opravljajo storitve. Tako je preprosto dana temeljna logika smotrnega, racionalnega ravnanja, ki maksimira neki cilj gospodarskega osebka, koristnost ali zadovoljstvo, in čisti dohodek (dobiček).

Najobširnejši je **drugi del** – temelji mikroekonomije –, v katerem povežemo delovanje gospodarskih osebkov prek trga, v različnih oblikah tržne konkurence, od modela popolne konkurence do monopola. Potem preučimo še preostali dve fazi gospodarjenja: razdelitev, s ključnimi oblikami in pravili oblikovanja dohodkov, in potrošnjo. Bistveno je, da dijak dojame logiko ekonomskega razmišljanja, odločanja in ravnanja gospodarskih osebkov in temeljne značilnosti trga. Hkrati spozna nekatere probleme nepopolno konkurenčnega trga z njegovimi neoptimalnimi rešitvami.

V **tretjem delu** – temelji makroekonomije – preučujemo delovanje celotnega narodnega gospodarstva, oblikovanje kratkoročnega ravnotežja, ki je povezano s temeljnimi oblikami agregatnega povpraševanja, s potrošnjo, investicijami in državno porabo, z delovanjem ukrepov ekonomske politike, in spoznavamo zakonitosti gospodarske rasti.

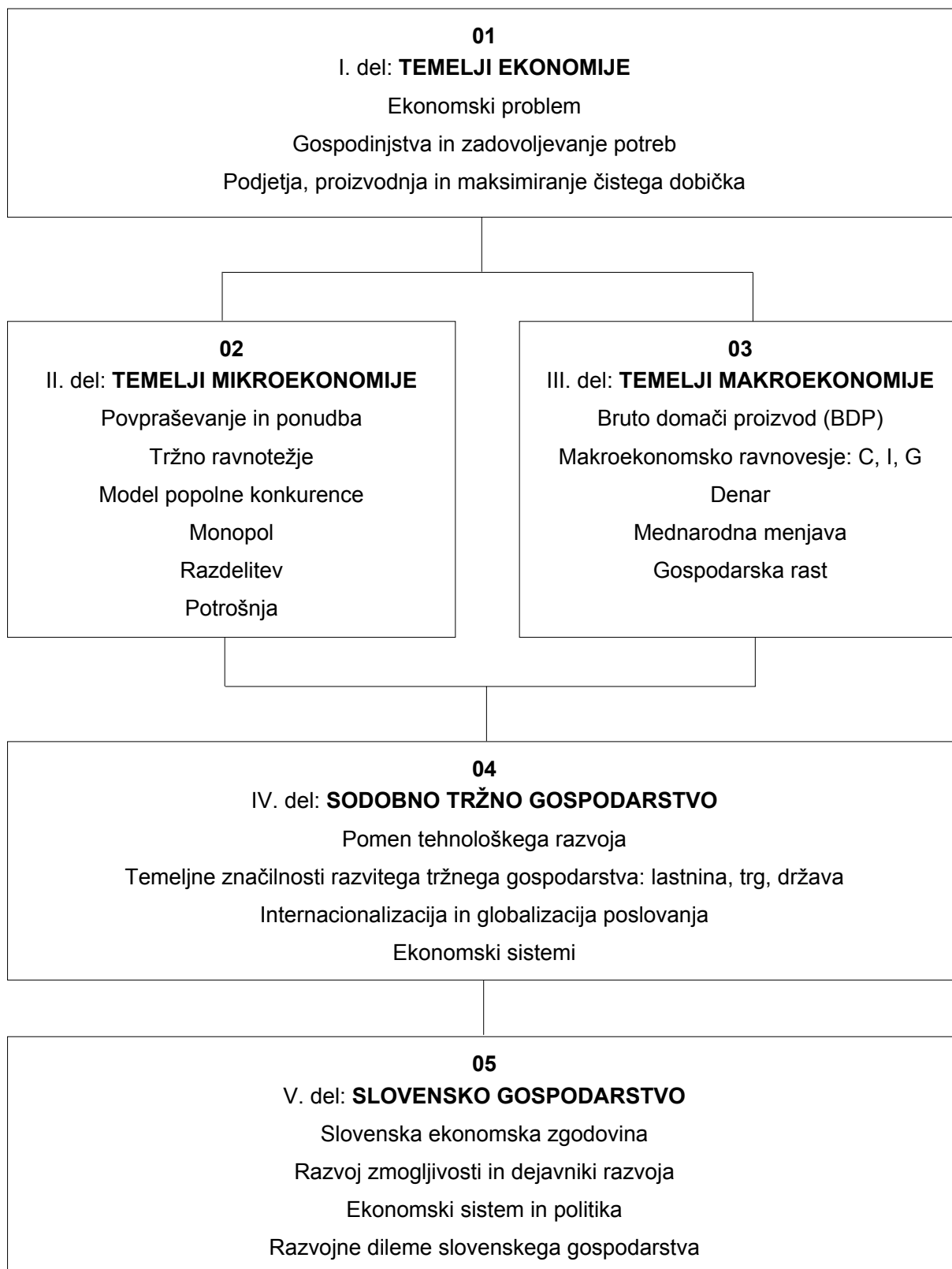
V četrtem delu – sodobno tržno gospodarstvo po svetu – mora dijak spoznati zgodovinsko razvojno logiko, po kateri se spreminja tehnologija (tehnoekonomska paradigma), z njo pa postopno gospodarske, socialne, kulturne in druge dejavnosti. To dinamiko poskušamo pojasniti zlasti z delovanjem razvitih tržnih gospodarstev v drugi polovici 20. stoletja, z njihovo prevlado, ki daje pečat današnjemu svetu. Celovita slika 20. stoletja se dopolnjuje:

s poudarkom na svetovnem gospodarstvu, ki mora pojasniti nujnost vključevanja vsakega gospodarstva v svetovni trg, in to je zelo pomembno tudi za Slovenijo,

s poudarkom na slovenskem gospodarstvu proti koncu 20. stoletja, s katerim naj bi dijaki razumeli povojni razvoj Slovenije in zlasti razloge za preobrat v sistemu in vrnitve v tržno gospodarstvo.

V petem delu se dijak seznanja z delovanjem slovenskega gospodarstva v današnjem tranzicijskem/prehodnem obdobju iz prejšnjega kolektivističnega v tržni sistem. Hkrati spoznava delovanje ekonomske politike slovenske države na raznih področjih – denarnem, fiskalnem, zunanjetrgovinskem –, spoznava probleme brezposelnosti, prestrukturiranja in regionalnih razlik. Analiza dogajanja v slovenskem gospodarstvu na prehodu v novo tisočletje naj bi dala izhodišča za razvojne usmeritve, za vključevanje Slovenije v Evropsko unijo in na globalni svetovni trg, ob zagotavljanju zadovoljive gospodarske rasti.

EKONOMIJA

3. ZGRADBA IN VREDNOTENJE IZPITA

3.1 SHEMA IZPITA

Pisni del

Izpitna pola	Čas reševanja	Delež pri oceni	Ocenjevanje	Pripomočki
1	60 minut	50 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, radirka, šilček, ravnilo in računalno
2	150 minut	50 %	zunanje	

3.2 TIPI NALOG IN VREDNOTENJE

Izpitna pola	Tip naloge	Vrednotenje
1	30 nalog izbirnega tipa	Vsaka naloga ima 3 točke. Skupaj 90 točk.
2A	6 strukturiranih nalog	Vsaka naloga ima 10 točk. Skupaj 60 točk.
2B	6 nalog esejskega tipa	Vsaka naloga esejskega tipa ima 15 točk. Naloge so razdeljene v dva sklopa. Kandidat izbere dve nalogi, po eno iz vsakega sklopa. Skupaj 30 točk.

4. IZPITNE VSEBINE

01 TEMELJI EKONOMIJE

■ Poglavlje 1:

01 EKONOMSKI PROBLEM

Kandidat pozna ekonomski problem glede omejenih možnosti zadovoljevanja potreb in ekonomsko dejavnost, ki odpravlja ta problem.

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 EKONOMSKI PROBLEMI:

- potrebe in dobrine,
 - ekonomski problem,
 - absolutna redkost,
 - relativna redkost.
- zna opredeliti pojem ekonomski problem,
 - zna opredeliti pojem potrebe in dobrine,
 - loči absolutno in relativno redkost,
 - zna predstaviti absolutno in relativno redkost dobrin s primeri.

02 GOSPODARJENJE (EKONOMIZIRANJE):

- zna pojasniti pojem gospodarjenje,
- zna pojasniti, zakaj moramo gospodariti, in to povezati z redkostjo dobrin.

03 TRI TEMELJNA EKONOMSKA VPRAŠANJA:

- zna opisati vsebino temeljnih ekonomskih vprašanj,
- zna predstaviti tri temeljna vprašanja vsake družbe s preprostimi primeri.

04 GOSPODARSKI (EKONOMSKI) KROŽNI TOK:

- nosilci odločitev (gospodinjstva, podjetja, banke, država),
 - stvarni tokovi,
 - denarni tokovi,
 - trg proizvodnih dejavnikov,
 - trg potrošnih dobrin in storitev, krožni tok gospodarstva,
 - usklajevanje tokov.
- zna opisati temeljne ekonomske osebe – nosilce odločitev v gospodarstvu,
 - zna prikazati denarne in blagovne tokove med gospodinjstvi in podjetji,
 - zna s primeri opisati stvarne in denarne tokove med gospodinjstvi in podjetji,
 - zna opredeliti trg proizvodnih dejavnikov in trg potrošnih dobrin in storitev,
 - zna opisati potek teh tokov na modelu krožnega toka.

05 EKONOMSKI KOORDINACIJSKI MEHANIZEM:

- zna predstaviti delovanje ekonomskega koordinacijskega mehanizma kot tistega, ki rešuje problem izbire oziroma alternativnega odločanja,
- zna predstaviti zgodovinske oblike koordinacijskega mehanizma in značilnosti njihovega delovanja (prednosti in slabosti).

06 EKONOMSKI ZAKON:

- zna pojasniti razliko v ravnanju ekonomskih subjektov in rezultatov delovanja veliko subjektov,
- zna pojasniti nujnost in objektivnost ekonomskih zakonitosti.

■ Poglavlje 2:

02 GOSPODARSKA DEJAVNOST POSAMEZNIKA/GOSPODINJSTVA

Kandidat pozna gospodinjstvo kot temeljno ekonomsko celico, pozna temeljne potrebe gospodinjstev in potrošnje kot obliko zadovoljevanja teh potreb.

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 POTREBE IN DOBRINE:

- ekonomske in neekonomske potrebe,
- osebne in skupne potrebe,
- primarne in sekundarne potrebe,
- dobrine, proizvodi, blago.
- zna opisati razloge za nastajanje potreb,
- zna naštetih vrste in opisati značilnosti potreb,
- zna s primeri iz realnega okolja pojasniti posamezno vrsto potreb,
- zna opisati, kako zadovoljujemo potrebe,
- zna opisati razmerja med dobrinami, proizvodi in blagom.

02 KORISTNOST, MEJNA KORISTNOST:

- zadovoljevanje potreb,
- koristnost dobrin,
- celotna koristnost,
- mejna koristnost.
- zna s primerom pojasniti potrošnje kot obliko zadovoljevanja potreb,
- zna pojasniti koristnost dobrin pri zadovoljevanju potreb,
- zna pojasniti celotno koristnost, ki jo ima potrošnik pri porabi dobrine,
- zna tabelarično in grafično ponazoriti celotno in mejno koristnost,
- zna opisati zakon padajoče mejne koristnosti s praktičnim primerom.

03 ALTERNATIVNE MOŽNOSTI POTROŠNJE IN POTROŠNA IZBIRA

- premica cene,
- premica alternativnih možnosti potrošnje,
- alternativni strošek.
- zna pojasniti, katere so omejitve gospodinjstva pri njegovi potrošni izbiri,
- zna opisati alternativne možnosti potrošnje gospodinjstva in to ponazoriti s primerom,
- zna pojasniti, kaj ponazarja premica alternativnih možnosti potrošnje,
- zna pojasniti, zakaj je premica in zakaj je padajoča,
- zna opisati vpliv spremembe dohodka gospodinjstev na možnosti potrošnje,
- zna opisati vpliv spremembe cen dobrin na možnosti potrošnje,
- zna opisati vpliv spremembe potreb na možnosti potrošnje,
- zna grafično ponazoriti alternativne možnosti potrošnje,
- zna opisati optimalno izbiro nakupa košarice dobrin.

04 PRORAČUN GOSPODINJSTVA:

- zna predstaviti ravnanje gospodinjstva kot potrošne enote.

■ Poglavlje 3:

03 PROIZVODNJA KOT TEHNIČNI IN DRUŽBENI PROCES

Kandidat pozna pomen proizvodnje in vlogo podjetij pri zadovoljevanju potreb, motive gospodarjenja v podjetjih, merila ocenjevanja njihove uspešnosti, pozna omejene možnosti proizvodnje in alternative proizvodnih izbir v družbi.

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 PROIZVODNJA (PRODUKCIJA):

- zna pojasniti pojem proizvodnja z opisom dejavnosti proizvodnega podjetja v okolju.

02 RAZVOJNE STOPNJE GOSPODARSKEGA PROCESA:

- proizvodnja,
- razdelitev,
- menjava,
- potrošnja.
- zna razčleniti gospodarski proces in opisati posamezne stopnje (faze), njihov pomen in medsebojno povezanost,
- zna opredeliti tehnični in družbeni vidik proizvodnje.

03 PROIZVODNI DEJAVNIKI:

- delovna sredstva,
- predmeti dela,
- delo (delovna sila),
- kapital,
- narava.
- zna naštet in opisati dejavnike, ki sodelujejo pri konkretni dejavnosti,
- zna naštet in opisati proizvodne dejavnike glede lastnine in dohodkov,
- zna opredeliti vsebino proizvodnih dejavnikov glede na njihovo vlogo v proizvodnji.

04 KAPITAL:

- zna opredeliti pojem kapital kot proizvodni dejavnik,
- zna razlikovati denarne in materialne oblike kapitala,
- zna pojasniti kroženje in oplajanje kapitala,
- zna pojasniti pomen večanja kapitala (investicij) za družbeni in gospodarski razvoj.

05 DOBIČEK:

- zna opredeliti pojem dobiček,
- zna pojasniti vzroke za akumulacijo dobička.

06 TEHNIČNA OPREMLJENOST DELA:

- zna opredeliti tehnično opremljenost dela,
- zna pojasniti, zakaj tehnična opremljenost dela narašča.

07 PODJETNIŠTVO IN INOVACIJE, PODJETJA:

- podjetništvo in inovacije,
- podjetje,
- vrste podjetij,
- struktura podjetij.
- zna pojasniti ekonomsko vlogo podjetništva in pomen inovacij,
- zna opredeliti pojem podjetja,
- zna razčleniti vrste podjetij po različnih merilih delitve,
- zna opisati sestavo podjetij po različnih merilih.

08 MERILA GOSPODARSKE USPEŠNOSTI:

- temeljno načelo gospodarnosti,
- produktivnost dela,
- ekonomičnost,
- rentabilnost.
- zna pojasniti temeljno načelo gospodarnosti podjetja,
- zna opisati pojem produktivnost dela,
- zna opisati dejavnike, ki vplivajo na produktivnost dela,
- zna izračunati produktivnost dela, ekonomičnost in rentabilnost na podlagi preprostih podatkov,
- zna interpretirati in primerjati merila gospodarske uspešnosti.

09 PROIZVODNA IZBIRA:

- proizvodna izbira,
- alternativne možnosti potrošnje,
- transformacijska krivulja,
- alternativni (oportunitetni) stroški.
- zna pojasniti probleme proizvodne izbire vsake družbe, kaj proizvajati in kako,
- zna opisati in grafično predstaviti lestvico alternativnih možnosti proizvodnje,
- zna pojasniti obliko krivulje alternativnih možnosti proizvodnje (transformacijske krivulje),
- zna pojasniti alternativne (oportunitetne) stroške pri proizvodni izbiri,
- zna opisati in grafično prikazati premike transformacijske krivulje ob spremembi razpoložljivih proizvodnih dejavnikov in ob tehničnem napredku.

10 PRODUKCIJSKA FUNKCIJA:

- zna pojasniti produkcijsko funkcijo.

11 KRIVULJA ENAKEGA PROIZVODA "IZOKVANTA":

- razume povezavo med krivuljo enakega produkta in produkcijsko funkcijo,
- zna pojasniti krivuljo enakega produkta – "izokvanto",
- zna na podlagi primera grafično prikazati krivuljo enakega produkta,
- zna pojasniti, kaj pove točka na krivulji enakega produkta,
- zna pojasniti, zakaj lahko neko količino produktov proizvajamo z različnimi kombinacijami proizvodnih dejavnikov,
- interpretira premike krivulj enakega produkta.

12 MERILO PROIZVODNJE:

- stalni donosi,
- padajoči donosi,
- naraščajoči donosi,
- ekonomija – disekonomija obsega.
- zna pojasniti različne donose ob spreminjanju merila proizvodnje,
- razume, v čem so in zakaj nastajajo prednosti množične proizvodnje,
- zna grafično predstaviti in pojasniti ekonomijo in disekonomijo obsega.

13 ZAKON PADAJOČEGA DONOSA:

- variabilni faktorji (dejavniki),
 - fiksni faktorji (dejavniki),
 - povprečni produkt,
 - mejni produkt,
 - celotni produkt.
- zna pojasniti, kaj so celotni, mejni in povprečni produkt,
 - zna grafično pojasniti gibanje celotnega produkta,
 - zna pojasniti krivulji mejnega in povprečnega produkta,
 - zna pojasniti, od kod padanje mejnega produkta,
 - zna pojasniti zakon padajočega produkta s primerom,
 - zna pojasniti vpliv tehničnega napredka na donose.

14 STROŠKI:

- celotni stroški,
 - stalni (fiksni) stroški,
 - spremenljivi (variabilni) stroški,
 - povprečni stroški,
 - mejni stroški.
- zna opredeliti pojem stroški,
 - zna naštetih posamezne vrste stroškov,
 - zna opredeliti stalne stroške in navesti primere,
 - zna opredeliti spremenljive stroške in navesti primere,
 - zna opredeliti posamezne vrste povprečnih stroškov,
 - zna pojasniti pojem mejni stroški,
 - zna grafično prikazati posamezne vrste stroškov,
 - zna na podlagi danih podatkov izračunati posamezne vrste stroškov in jih grafično prikazati.

02 TEMELJI MIKROEKONOMIJE

■ Poglavlje 1:

01 TRG IN KONKURENCA

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 TRG, TRŽNI MEHANIZEM:

- funkcije trga.
- pozna pojem in vrste trgov v ekonomski teoriji,
- pozna delovanje tržnega mehanizma na podlagi ponudbe in povpraševanja,
- zna pojasniti posamezne funkcije trga.

02 KONKURENCA:

- dejavniki konkurence,
- struktura konkurence,
- vrste trgov glede na število kupcev in prodajalcev.
- zna našteti in opredeliti dejavnike, od katerih je odvisna struktura konkurence,
- zna razlikovati trge po številu kupcev in prodajalcev (tudi z navajanjem primerov).

03 POPOLNA KONKURENCA:

- dejavnika popolne konkurence.
- zna opredeliti popolno konkurenco na trgu,
- pozna zahteve ponudnikov in povpraševalcev na trgu ob popolni konkurenci.

04 POVPRASEVANJE:

- individualno in tržno povpraševanje,
- dejavniki povpraševanja,
- ceteris paribus,
- krivulja povpraševanja,
- splošni zakon povpraševanja,
- sprememba povpraševanja.
- zna opredeliti pojem povpraševanje,
- pozna razliko med individualnim in tržnim povpraševanjem,
- zna opredeliti dejavnike povpraševanja in njihov vpliv na odločitve kupcev,
- zna pojasniti pojem »ceteris paribus« in njegov pomen za analizo tržnega dogajanja,
- zna opredeliti splošni zakon povpraševanja,
- zna pojasniti, zakaj je povpraševanje padajoča krivulja,
- zna na podlagi danega primera grafično prikazati krivuljo povpraševanja,
- zna predstaviti povezavo med vzroki in spremembami povpraševanja in spremembe grafično prikazati.

05 ELASTIČNOST POVPRASEVANJA:

- cenovna elastičnost,
- dohodkovna elastičnost.
- zna opredeliti cenovno in dohodkovno elastičnost povpraševanja,
- zna pojasniti, zakaj je za proizvajalca pomembna elastičnost povpraševanja po njegovih proizvodih,
- zna izbrati nekaj primerov in utemeljiti, zakaj je povpraševanje po nekaterih dobrinah elastično ali neelastično,
- zna izračunati cenovno in dohodkovno elastičnost in interpretirati rezultate,
- zna grafično predstaviti elastičnost z različnimi krivuljami.

06 PONUDBA:

- dejavniki ponudbe,
 - individualna in tržna ponudba,
 - splošni zakon ponudbe,
 - sprememba ponudbe.
- zna opredeliti pojem ponudba,
 - loči individualno in tržno ponudbo,
 - zna opredeliti dejavnike, ki vplivajo na ponudbo,
 - zna opredeliti splošni zakon ponudbe,
 - zna predstaviti povezavo med vzroki in spremembami ponudbe ali obsega ponudbe in spremembe grafično prikazati.

07 ELASTIČNOST PONUDBE:

- zna opredeliti elastičnost ponudbe,
- zna pojasniti, kdaj bo ponudba nekega blaga elastična,
- zna izračunati elastičnost ponudbe in rezultate interpretirati,
- zna grafično prikazati krivulje ponudbe z različno elastičnostjo.

08 TRŽNO RAVNOTEŽJE:

- tržno ravnotežje,
 - ravnotežna cena,
 - presežna ponudba,
 - presežno povpraševanje,
 - državna intervencija.
- zna opisati oblikovanje tržnega ravnotežja,
 - zna opredeliti pojem ravnotežna cena in količina,
 - zna grafično prikazati oblikovanje tržnega ravnotežja,
 - zna pojasniti nastanek presežnega povpraševanja in pojasniti procese, ki jih spodbudi presežno povpraševanje,
 - zna pojasniti nastanek presežne ponudbe in procese, ki jih spodbudi presežna ponudba,
 - zna pojasniti in grafično prikazati posledice uvedbe administrativne cene na trgu in ukrepe države za preprečitev nezaželenih posledic (črna borza),
 - zna pojasniti razlike v tržnem dogajanju, če je to zelo elastično ali zelo neelastično povpraševanje ali ponudba.

■ Poglavlje 2:

02 NEPOPOLNA KONKURENCA

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 NEPOPOLNA KONKURENCA:

- zna opredeliti pojem nepopolne konkurence,
- zna opisati nekatere najpogostejše oblike nepopolne konkurence.

02 MONOPOL:

- protimonopolna politika.
- zna opisati značilen monopolni trg in naštetih primere,
 - zna pojasniti razlike v prihodkih, stroških in dobičku med popolno in monopolno konkurenco,
 - zna opisati optimalno odločitev monopolista,
 - zna opredeliti negativne posledice monopola.

03 OLIGOPOL:

- strategije oligopolistov,
- censke vojne.
- zna opisati oligopol,
- ve, zakaj morajo oligopolisti upoštevati ravnanje drugih ponudnikov.

■ Poglavlje 3:

03 RAZDELITEV

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 FUNKCIJI RAZDELITVE:

- reproduktivna funkcija,
- stimulatívna funkcija.
- zna pojasniti pojem razdelitev,
- zna pojasniti reproduktivno in stimulatívno funkcijo razdelitve dohodkov.

02 MEZDA IN TRG DELOVNE SILE:

- nominalna, realna mezda,
- časovna in kosovna mezda,
- minimalna mezda,
- sestavine mezde v sodobnem tržnem gospodarstvu,
- ponudba delovne sile.
- zna opredeliti pojem mezda,
- zna pojasniti gospodarsko vlogo mezde kot stroška, dejavnika kupne moči in družbenih odnosov,
- zna pojasniti razliko med nominalno in realno mezdo,
- loči časovno in kosovno mezdo,
- zna opredeliti današnje sestavine mezde delavca,
- zna pojasniti, kako se na trgu oblikuje višina mezde,
- zna opredeliti ponudbo in povpraševanje na trgu delovne sile,
- zna pojasniti, zakaj nastopajo razlike v mezdah med skupinami delavcev,
- zna pojasniti značilnosti tržne ponudbe dela,
- zna pojasniti vlogo sindikatov pri oblikovanju mezd (tudi z ustreznim grafikonom),
- pozna vlogo kolektivnih pogodb.

03 DOBIČEK/IZGUBA:

- dobiček,
- izguba,
- obresti,
- podjetniški dobiček,
- profitna mera.
- zna opredeliti pojem dobiček in njegove ekonomske funkcije,
- zna opredeliti pojem izguba,
- zna pojasniti pomen profitne mere za podjetnika in jo izračunati,
- zna pojasniti delitev dobička na podjetniški dobiček in obresti.

04 EKSTRADOBIČEK:

- konjunktorni,
- monopolni,
- tehnološki.
- zna pojasniti pojem ekstradobiček,
- zna opredeliti posamezne vrste ekstradobička,
- zna pojasniti ekonomski pomen ekstradobička za razvoj gospodarstva.

05 RENTA:

- zemljiška renta,
 - absolutna,
 - diferencialna.
- zna pojasniti pojem renta in kdo jo prejema,
 - zna pojasniti, zakaj se oblikuje absolutna renta,
 - zna pojasniti, zakaj nastaja diferencialna renta,
 - zna pojasniti, v čem je ekonomski pomen rent,
 - pozna nekatere druge vrste rent in vzroke za njihov nastanek.

06 OBRESTI:

- obrestna mera,
 - realna,
 - nominalna,
 - ravnotežna.
- zna pojasniti pojem obresti,
 - zna opredeliti ponudnike in povpraševalce na trgu kapitala ter dejavnike njihovih odločitev,
 - zna pojasniti oblikovanje ravnotežne obrestne mere na trgu posojilnega kapitala ter opredeliti pomen in gospodarsko vlogo obresti,
 - zna utemeljiti razliko med nominalno in realno obrestno mero.

■ Poglavlje 4:

04 POTROŠNJA

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 POTROŠNJA:

- reproduktivna,
 - končna,
 - osebna,
 - skupna,
 - splošna.
- zna opredeliti pojem potrošnja,
 - pozna vsebino reproduktivne potrošnje,
 - pozna vsebino končne potrošnje,
 - loči osebno, skupno in splošno potrošnjo in kdo odloča o njihovem obsegu.

■ Poglavlje 5:

05 DENAR IN KREDIT

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 DENAR:

- splošni ekvivalent,
 - funkcije denarja,
 - oblike denarja,
 - potrebna količina denarja,
 - obtočna hitrost denarja.
- ve, kako se je z razvojem menjave razvil splošni ekvivalent,
 - zna opredeliti pojem in nastanek denarja in vlogo žlahtnih kovin pri razvoju denarja,
 - zna naštetih in pojasniti funkcije denarja,
 - zna predstaviti oblike denarja in razloge za njihovo razvijanje,
 - pozna nastanek »plastičnega« denarja,
 - zna pojasniti, kaj vpliva na potrebno količino denarja v obtoku.

02 DENARNA MENJAVA:

- formalna možnost kriz.
- razlikuje med naturalno in denarno menjavo,
 - pozna pojav formalna možnost kriz in njeno povezavo z denarjem.

03 INFLACIJA IN DEFLACIJA:

- zna pojasniti pojem inflacija in deflacija,
- zna pojasniti kupne in blagovne sklade in razume vpliv razmerja med njimi na spreminjanje splošne ravni cen,
- pozna vlogo države kot možne povzročiteljice inflacije,
- pozna funkcijo centralne banke pri odpravi inflacije ali deflacije.

04 EMISIJSKA BANKA:

- emisija denarja,
- knjižni in primarni denar,
- zlata in papirna valuta,
- multiplikacija denarja.
- zna pojasniti, zakaj je v državi samo ena emisijska banka,
- ve, kako je ta banka izdajala denar v sistemu zlate in papirnate valute,
- zna pojasniti multiplikacijo denarja.

05 TRG KAPITALA:

- zna opredeliti pojem trg kapitala,
- zna naštet in opredeliti osnovne oblike vrednostnih papirjev,
- zna opredeliti različne banke in druge finančne institucije.

03 TEMELJI MAKROEKONOMIJE

Kandidat razlikuje med ekonomskimi problemi na makroekonomski (narodnogospodarski) ravni nasproti ekonomskemu ravnanju proizvodne celice (podjetja) oziroma potrošne celice (gospodinjstva) kot mikroekonomske ravni. S tem znanjem lahko razvije tudi temeljno razumevanje ukrepov ekonomske politike neke države na posameznih področjih.

■ Poglavlje 1:

01 BRUTO DOMAČI PROIZVOD (BDP)

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 BRUTO DOMAČI PROIZVOD (BDP):

- metode merjenja,
- BDP in BDP na prebivalca,
- nominalni in realni BDP.
- zna opredeliti pojem BDP kot merilo ravni gospodarske razvitosti,
- pozna načine merjenja BDP glede gospodarskih tokov v gospodarstvu,
- razume pomen merjenja BDP,
- pozna probleme merjenja BDP v gospodarstvu in njegovih primerjav v času oziroma med državami.

■ Poglavlje 2:

02 PORABA, INVESTICIJE IN PRIHRANKI

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 AGREGATNO POVPRŠEVANJE/PONUDBA:

- sestavine agregatnih izdatkov.
- zna pojasniti prehod od individualnega prek tržnega do agregatnega povpraševanja/ponudbe.

02 POTROŠNA FUNKCIJA:

- potrošna funkcija,
- povprečna in mejna nagnjenost k potrošnji.
- zna opredeliti potrošno funkcijo $C(Y)$,
- zna opisati razliko med razpoložljivim dohodkom gospodinjstev, potrošnjo in prihranki,
- zna narisati potrošnja funkcijo $C(Y)$ v diagram s črto 45° .

03 INVESTICIJE:

- investicijski izdatki,
- investicijska funkcija.
- pozna pojem investicije in investicijski izdatki,
- zna pojasniti nujnost investiranja za gospodarsko rast,
- zna predstaviti investicijsko funkcijo.

04 PRIHRANKI:

- prihranki,
- funkcija varčevanja.
- pozna pojem prihrankov,
- pozna nekaj bistvenih dejavnikov varčevanja prebivalstva,
- zna pojasniti spreminjanje višine prihrankov z višino dohodkov.

■ Poglavlje 3:

03 OBSEG DRUŽBENE PROIZVODNJE

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 RAVNOTEŽNI OBSEG PROIZVODNJE:

- obseg proizvodnje ob polni zaposlenosti.
- zna pojasniti oblikovanje ravnotežnega obsega proizvodnje z različnimi oblikami agregatnega povpraševanja,
- zna narisati ustrezen diagram,
- razlikuje med ravnotežnim obsegom proizvodnje in proizvodnjo ob polni zaposlenosti.

02 INVESTICIJSKI MULTIPLIKATOR:

- investicijski multiplikator.
- pozna multiplikativni učinek delovanja povečanja investicij na obseg družbene proizvodnje,
- zna izračunati investicijski multiplikator.

03 PRORAČUNSKI PRESEŽEK/PRIMANJKLJAJ:

- proračunski presežek, primanjkljaj.
- pozna vlogo deficitnega/suficitnega proračuna za gospodarsko dejavnost,
- pozna učinke spremembe davkov in transferjev na obseg proizvodnje.

04 IZVOZ/UVOZ:

- izvoz in uvoz,
- trgovinska in plačilna bilanca,
- presežek/primanjkljaj v plačilni bilanci.
- pozna delovanje odprtega nasproti zaprtemu (avtarkičnemu) gospodarstvu,
- pozna razliko med trgovinsko in plačilno bilanco in ekonomske učinke presežka/primanjkljaja,
- pozna pomen mednarodne konkurenčnosti gospodarstva.

■ Poglavlje 4:

04 BREZPOSELNOST IN INFLACIJA

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 BREZPOSELNOST:

- stopnja brezposelnosti,
- vrste brezposelnosti,
- aktivna politika zaposlovanja.
- pozna pojem brezposelnosti in različne vrste brezposelnosti,
- zna izračunati stopnjo brezposelnosti,
- pozna razmerje med stopnjo brezposelnosti, ravniyo gospodarske dejavnosti in višino plač.

02 INFLACIJA:

- inflacija in deflacija, dezinflacija.
- pozna pojme inflacija, deflacija in dezinflacija,
- pozna vrste inflacije po intenzivnosti,
- pozna temeljne razloge za inflacijo in njene učinke na gospodarstvo,
- zna pojasniti nekaj ukrepov za njeno odpravo,
- pozna pomen relativne stabilnosti cen za gospodarski razvoj.

■ Poglavlje 5:

05 DENARNA IN FISKALNA POLITIKA

■ VSEBINA, POJMI

01 DRŽAVA:

- nacionalna, regionalna, lokalna raven,
- ekonomski sistem.

02 FISKALNI SISTEM/POLITIKA:

- fiskalni sistem in politika,
- državni proračun,
- prihodki in odhodki države,
- javni dolg.

03 DENARNI SISTEM/POLITIKA:

- denarna (monetarna) politika,
- kvantitativni in kvalitativni instrumenti denarne politike,
- centralna banka, poslovne banke, nebančne organizacije,
- borza.

■ CILJI

- razlikuje različne ravni delovanja države (lokalno, regionalno, nacionalno),
- pozna razloge za vlogo države ob nepopolnosti trga,
- pozna merila za vrednotenje ekonomskih sistemov po uspešnosti,
- pozna temeljne cilje ekonomske politike.

- pozna bistvene institucije države na fiskalnem področju,
- pozna povezanost med davki in prispevki, transferji in proračunom,
- razlikuje med progresivnimi, linearnimi in degresivnimi davki,
- pozna učinke zadolževanja države.

- pozna temeljne ekonomske osebke denarnega sistema: centralno banko, poslovne banke, nebančne finančne institucije,
- pozna temeljne instrumente denarne politike: eskontna stopnja, obvezne rezerve, politika odprtega trga,
- pozna vlogo centralne banke nasproti državi,
- pozna različne finančne trge.

■ Poglavlje 6:

06 MEDNARODNA MENJAVA

■ VSEBINA, POJMI

01 PRIMERJALNE PREDNOSTI:

- absolutne in primerjalne prednosti.

02 PROTEKCIONIZEM:

- liberalizem, protekcionizem, intervencionizem.

■ CILJI

- pozna zasnovo primerjalnih prednosti,
- zna s primeri utemeljiti smiselnost mednarodne menjave,
- pozna pomen mednarodnih tokov blaga in storitev, človeških virov, kapitala, informacij, znanja in tehnologije.

- pozna ključne razloge za državne protekcionistične ukrepe in proti njim,
- pozna prednosti odprtega gospodarstva.

03 RAVNOTEŽJE V MEDNARODNI MENJAVI:

- ravnotežje/neravnotežje v plačilni bilanci,
 - devizni tečaj, tečajna politika,
 - konvertibilnost valute,
 - devalvacija/revalvacija,
 - terms of trade,
 - zadolženost države v tujini.
- pozna pomen ravnotežja v plačilni bilanci za gospodarski razvoj,
 - razlikuje med fleksibilnim in fiksnim tečajem,
 - pozna povezavo med deviznim tečajem in stanjem v plačilni bilanci,
 - razlikuje med devalvacijo in revalvacijo,
 - pozna pojem konvertibilnost valute in njen ekonomski pomen,
 - razume učinke sprememb v »terms of trade«,
 - zna razložiti problem servisiranja zunanjega dolga.

04 INSTRUMENTI POLITIKE MEDNARODNE MENJAVE:

- carine,
 - necarinski instrumenti,
 - prostotrgovinska območja,
 - GATT, Svetovna trgovinska organizacija.
- pozna učinke carin in razloge za njihov obstoj,
 - pozna bistvene necarinske instrumente: kvote, dovoljenja, subvencije, protidampinški ukrepi.

■ Poglavlje 7:

07 GOSPODARSKA RAST

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 GOSPODARSKA RAST, RAZVOJ:

- gospodarska rast in razvoj,
 - dejavniki gospodarske rasti.
- razlikuje med gospodarsko rastjo in razvojem,
 - pozna vpliv človeških in naravnih virov, kapitala, tehnoloških sprememb in inovacij na rast,
 - zna primerjati države po ravni gospodarske razvitosti in stopnji gospodarske rasti,
 - prepozna bistvene zavore za gospodarski razvoj.

02 NEENAKOMERNOST RAZVOJA:

- mednarodne primerjave razvitosti, pariteta kupne moči,
 - tuja razvojna pomoč,
 - razvite države, države v razvoju, nove industrijske države,
 - OZN, mednarodne razvojne organizacije.
- pozna velike razlike v doseženi razvitosti med državami in zna približno razvrstiti države,
 - pozna ključne dileme primerjav,
 - pozna razmerje med gospodarsko razvitostjo in življenjskim standardom,
 - pozna pojme vražjega kroga nerazvitosti, demografske tranzicije,
 - pozna oblike mednarodne razvojne pomoči, njene koristi in slabosti za razvoj,
 - pozna ekološko (okoljsko) problematiko, povezano z razvojem.

04 SODOBNO TRŽNO GOSPODARSTVO

■ Poglavlje 1:

01 PERIODIZACIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 MATERIALNI, DRUŽBENI IN OSEBNI NAPREDEK:

- kmetijska, industrijska in informacijska doba.
- zna razlikovati razne vidike napredka,
- pozna zasnovo temeljnih razvojnih etap (kmetijska, industrijska in informacijska doba).

02 ZNANSTVENO-TEHNIČNA REVOLUCIJA:

- postopne in radikalne inovacije,
- sprememba tehnološkega sistema in tehnološke paradigme.
- zna pojasniti pomen strukturnih sprememb,
- loči med naravnim in blagovnim gospodarstvom,
- razlikuje postopne in radikalne inovacije, spremembe tehnološkega sistema in tehnološke paradigme,
- zna opredeliti velike razvojne spremembe s 1. in 2. industrijsko revolucijo.

03 STRUKTURA GOSPODARSKE DEJAVNOSTI:

- zna pojasniti pojem strukturnih sprememb (sektorska preobrazba).

04 ELEMENTI KAPITALISTIČNEGA SISTEMA:

- profitni motiv,
- vrste kapitala,
- dohodki: mezde, dobiček in rente,
- akumulacija,
- ciklično gibanje kapitalističnega gospodarstva,
- gospodarski cikel,
- polet (prosperiteta), vrh, kriza, dno (depresija), oživljanje.
- pozna zasnovo kapitalistične proizvodnje,
- zna pojasniti vlogo profitnega motiva,
- zna opisati logiko razdelitve dohodkov v kapitalizmu,
- pozna gibanja različnih dohodkov,
- zna opisati gospodarski cikel,
- zna opredeliti socialne posledice krize in pozitivne učinke na izbor podjetij.

■ Poglavlje 2:

02 SODOBNO TRŽNO GOSPODARSTVO

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

INSTITUCIONALNA STRUKTURA SODOBNEGA TRŽNEGA GOSPODARSTVA

01 TEHNOLOŠKI NAPREDEK:

- zna pojasniti vpliv tehnološkega napredka na število delovnih mest in strokovno strukturo zaposlovanja,
- zna pojasniti povezavo med tehnološkim napredkom in življenjskim standardom,
- zna pojasniti značilnosti razvoja tehnologije od sredine 19. stoletja.

02 POSTINDUSTRIJSKA DRUŽBA:

- zna opisati značilnosti postindustrijske družbe proti koncu 20. stoletja.

03 FINANČNI KAPITAL:

- zna pojasniti pojem finančni kapital,
- zna opisati nastanek finančnega kapitala in finančne oligarhije.

04 KAPITALSKA DRUŽBA:

- zna opisati zgodovinski razvoj poslovnih enot od malih podjetij do korporacij.

05 DELNIŠKA DRUŽBA:

- delnica, dividenda,
- prednosti delniške družbe,
- financiranje razvoja d. d.,
- sistem udeležbe pri lastnini,
- kontrolni paket delnic.
- zna pojasniti pojme delnica, delničar, dividenda,
- zna pojasniti način odločanja v delniški družbi,
- zna opisati položaj menedžmenta,
- zna opredeliti prednosti delniške družbe pred individualnim podjetjem,
- zna pojasniti, kako je mogoč vpliv na poslovne odločitve z določenim deležem delnic (večinski/manjšinski deleži).

06 MENEDŽMENT IN KORPORACIJA:

- menedžerska revolucija,
- institucionalni delničarji,
- delavski in menedžerski odkup,
- solastništvo,
- soupravljanje (participacija).
- zna pojasniti spremembo upravljanja korporacije – »menedžerska revolucija« v 20. stoletju,
- zna pojasniti značilnosti fizičnih oseb ali organizacij/institucij kot delničarjev,
- zna pojasniti vlogo solastništva in soupravljanja za delovne odnose v korporaciji.

PODJETNIŠTVO IN TRŽNA STRUKTURA SODOBNEGA GOSPODARSTVA

07 PODJETNIŠTVO IN PODJETNIŠKA KONKURENCA:

- individualno in korporacijsko (notranje) podjetništvo.
- zna pojasniti vlogo podjetnikov in podjetništva za razvoj,
- loči oblike podjetništva,
- zna utemeljiti pogoje za razvoj podjetništva v družbi,
- zna pojasniti pomen malih podjetij za gospodarstvo in smiselnost državne podpore pri nastajanju novih podjetij.

08 SODOBNA TRŽNA STRUKTURA:

- kartel, monopol,
- ovire za selitev proizvodnih dejavnikov,
- censka vojna,
- monopolni kapitalizem,
- monopol, dominantno podjetje, čvrst oligopol,
- monopolistična konkurenca.
- zna pojasniti monopolizacijo in njeno zgodovinsko ozadje,
- zna opisati ovire za selitev kapitala,
- zna opisati razvoj konkurence v 20. stoletju,
- pozna pogoste oblike nepopolne konkurence,
- zna opisati merila, s katerimi analiziramo tržno strukturo in stopnjo monopolne moči,
- zna pojasniti logiko oblikovanja cen v sodobnih gospodarstvih,
- zna pojasniti vpliv monopola na tehnološki napredek,
- zna pojasniti smisel protimonopolne politike v sodobnih gospodarstvih.

09 NECENOVNA KONKURENCA:

- zna naštetiti in pojasniti oblike necenovne konkurence,
- zna razložiti, zakaj takšna oblika konkurence.

VLOGA DRŽAVE V SODOBNEM GOSPODARSTVU

10 DRŽAVA:

- zna kritično pojasniti vlogo države v gospodarstvu,
- zna opisati, kako se je z razvojem spreminjala njena vloga v gospodarstvu.

11 FUNKCIJE DRŽAVE:

- zna naštetiti in opisati pomembne ekonomske funkcije države.

DRŽAVA BLAGINJE

12 FISKALNA KRIZA DRŽAVE:

- zna razložiti, kdaj govorimo o državi blaginje,
- pozna značilnosti sodobnega tržnega gospodarstva in razloge za večjo socialno vlogo države,
- zna pojasniti, kaj je povzročilo (fiskalno) krizo države blaginje,
- zna pojasniti temeljne spremembe v vlogi države zaradi reševanja njene krize.

■ Poglavlje 3:

03 MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI V SODOBNEM SVETU

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 MEDNARODNA TRGOVINA:

- absolutne in relativne prednosti,
- mednarodni tokovi blaga in storitev, človeških virov, kapitala, znanja in tehnologije,
- zaprta (avtarkična) in odprta (liberalna) gospodarstva,
- konkurenčnost gospodarstva.
- zna opredeliti logiko absolutnih in relativnih prednosti,
- zna razlikovati različne tokove, ki sestavljajo mednarodno menjavo,
- zna pojasniti zgodovinske procese razvoja odprtega gospodarstva in slabosti avtarkične usmeritve,
- pozna pojem konkurenčnost gospodarstva in temeljne dejavnike večje konkurenčnosti.

02 IZVOZ KAPITALA:

- zna opisati razloge za izvoz kapitala,
- zna naštetiti oblike izvoza kapitala skozi zgodovinski razvoj od kolonializma do dekolonizacije.

03 INTERNACIONALIZACIJA KAPITALA:

- svetovni kapitalistični sistem, centralni in periferni kapitalizem,
- regionalne ekonomske integracije,
- mednarodne bančne in finančne institucije.
- zna opisati oblike internacionalizacije kapitala,
- pozna razloge za nastanek temeljnih regionalnih integracij (Evropska zveza, CEFTA, NAFTA).

04 TRANSNACIONALNA KORPORACIJA:

- cilji (motivi) transnacionalnih korporacij,
 - pozitivni in negativni učinki TND na države v razvoju,
 - transnacionalni kapitalizem,
 - globalizacija poslovanja.
- zna pojasniti vlogo TND v sodobnem svetu,
 - zna razložiti prednosti in slabosti TND,
 - zna pojasniti protislovne učinke poslovanja TND v državah na različni razvojni stopnji,
 - pozna razloge za globalizacijo in temeljne učinke,
 - pozna temeljne oblike vstopa korporacij na tuje trge, zlasti: skupno vlaganje, strateške povezave, neposredne naložbe v podjetja podružnice.

05 GLOBALNO NESKLADJE PO SVETU:

- dejavniki gospodarske razvitosti,
 - »začarani krog« nerazvitosti,
 - prevlada razvitih držav.
- zna pojasniti dejavnike gospodarske razvitosti,
 - zna pojasniti glavna razvojna gibanja v sodobnem svetu,
 - zna pojasniti težnjo gospodarstev, da pospešijo razvoj in razlike v uspešnosti držav,
 - zna razložiti nasprotja med skupinami držav, ki izvirajo iz različne razvitosti,
 - pozna pomen znanja in intelektualne lastnine v mednarodnih ekonomskih odnosih,
 - pozna pomen problematike okolja in njegove zaščite za nadaljnji razvoj.

06 TRADICIONALNO TRŽNO IN DIREKTIVNO GOSPODARSTVO:

- socializem in komunizem,
 - državni socializem (etatizem),
 - samoupravni sistem,
 - kriza socializma,
 - tranzicija.
- zna pojasniti, zakaj je nastala zamisel socializma kot drugačne, pravičnejše družbe,
 - zna razložiti razpad socializma,
 - zna pojasniti potrebo po prestrukturiranju nekdanjih socialističnih gospodarstev,
 - razume bistvene dileme tranzicije.

05 SLOVENSKO GOSPODARSTVO

V tem delu predmeta spoznava dijak ekonomske značilnosti slovenskega gospodarstva in uporabi splošne ekonomske pojme za razumevanje razvojnih dilem v njem. Gospodarstvo se srečuje s koncem tranzicije iz prejšnjega gospodarskega sistema, s pospešenim tehnološkim razvojem in z globalizacijo po svetu ter z izzivi približevanja Evropski uniji.

■ Poglavlje 1:

01 RAZVOJNE ZMOGLJIVOSTI IN DEJAVNIKI RAZVOJA SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 DEJAVNIKI POTENCIALNEGA BDP:

- dejavniki potencialnega BDP.
- zna opredeliti temeljne dejavnike potencialnega BDP.

02 PREBIVALSTVO:

- spreminjanje števila prebivalstva,
 - socialno-ekonomske značilnosti prebivalstva,
 - zaposlenost in brezposelnost,
 - človeški kapital.
- zna opredeliti aktivno in vzdrževano prebivalstvo,
 - zna pojasniti razmerje med obema skupinama v Sloveniji in tendence večanja deleža vzdrževanega prebivalstva,
 - zna opisati gibanje natalitete, mortalitete in naravne rasti prebivalstva,
 - zna izračunati stopnjo natalitete, mortalitete in naravno rast,
 - zna pojasniti demografsko tranzicijo v Sloveniji,
 - zna pojasniti izobrazbeno sestavo in njen pomen za razvoj,
 - pozna osnovno sestavo zaposlenosti,
 - zna pojasniti razsežnosti problema brezposelnosti v Sloveniji,
 - zna razložiti ključne vzroke za brezposelnost,
 - zna izračunati stopnjo brezposelnosti,
 - zna utemeljiti potrebo po aktivni politiki zaposlovanja in bistvene ukrepe,
 - zna razložiti pomen izobraževanja in usposabljanja za gospodarski razvoj,
 - zna razložiti probleme inovativnosti v Sloveniji,
 - zna opisati spodbudne in zaviralne dejavnike razvoja podjetniške kulture v Sloveniji.

03 PROIZVEDENO BOGASTVO:

- naravno bogastvo,
 - proizvedeno bogastvo,
 - geografski položaj.
- pozna obseg in sestavo naravnega bogastva v Sloveniji,
 - zna razložiti, kako se meri obseg proizvedenega bogastva in kako se spreminja njegova vrednost v Sloveniji,
 - pozna vlogo investicij za večanje proizvedenega bogastva,
 - zna pojasniti in izračunati kazalca učinkovitosti investicij: MKK in PKK,
 - pozna pomen geografskega položaja Slovenije za gospodarske tokove,
 - zna razložiti pomen sodobne prometne infrastrukture za gospodarski razvoj Slovenije.

04 DEJANSKI BRUTO DOMAČI PROIZVOD:

- BDP,
- sestava BDP po dejavnostih,
- regionalna sestava BDP.
- zna opisati statistične probleme merjenja BDP v Sloveniji,
- zna opredeliti velikost in gibanje slovenskega BDP, vlogo sive ekonomije,
- zna pojasniti sestavo BDP po dejavnosti,
- pozna regionalne razlike na ravni razvitosti Slovenije,
- zna opisati probleme manj razvitih območij,
- zna razložiti težave starih industrijskih središč v Sloveniji.

■ Poglavlje 2:

02 OSNOVE EKONOMSKEGA SISTEMA IN POLITIKE SLOVENIJE

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 INSTITUCIONALNA SESTAVA:

- družbeni in ekonomski sistem v Sloveniji,
- ekonomske institucije.
- zna pojasniti razmerje med zakonodajno, izvršno in pravosodno oblastjo,
- zna pojasniti ekonomsko vlogo ključnih državnih institucij: vlade in drugih državnih institucij, občin,
- zna razložiti položaj Banke Slovenije, vlogo borze in drugih finančnih organizacij,
- zna opredeliti vlogo sindikatov, zbornic, gospodarskih združenj,
- zna razložiti ekonomski pomen države v Sloveniji.

02 EKONOMSKA POLITIKA:

- javna poraba in fiskalna politika, javni dolg,
- monetarna politika,
- zna razložiti sestavo proračuna temeljne skupine prihodkov in odhodkov,
- zna razložiti ekonomske učinke primanjkljaja, presežka, zadolževanja,
- zna pojasniti vlogo državne lastnine,
- zna razložiti temeljne značilnosti bančnega sistema,
- zna razložiti značilnosti monetarne politike in gibanja inflacije,
- zna pojasniti vpliv centralne banke na obrestne mere,
- zna pojasniti pojem primarnega denarja in pozna načine njegovega kreiranja,
- zna pojasniti pojem knjižnega denarja,
- zna pojasniti pomen evropske monetarne unije in pozna kriterije za vstop vanjo,
- zna razložiti protiinflacijsko politiko v Sloveniji,
- zna pojasniti problem gibanja tečaja evra,
- zna pojasniti različne sisteme deviznega tečaja,
- zna pojasniti pomen carin in necarinskih instrumentov.
- tečajna in zunanjetrgovinska politika,
- carine in necarinske oblike zaščite.

■ Poglavlje 3:

03 MEDNARODNA VPETOST SLOVENIJE

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 GLOBALIZACIJA (INTERNACIONALIZACIJA) IN ODPRTOST SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA:

- odprtost (izvozna usmerjenost) slovenskega gospodarstva,
- mednarodna konkurenčnost.
- zna razložiti učinke globalizacije po svetu na Slovenijo,
- zna opredeliti, kako merimo odprtost gospodarstva,
- zna utemeljiti nujnost odprtosti slovenskega gospodarstva,
- zna opredeliti kazalce, s katerimi merimo mednarodno konkurenčnost,
- zna določiti položaj Slovenije po razvitosti in dinamiki razvoja v primerjavi z drugimi državami,
- zna razložiti prednosti in slabosti slovenskega gospodarstva v mednarodni menjavi.

02 VELIKOST IN STRUKTURA SLOVENSKE BLAGOVNE MENJEVE S TUJINO:

- trgovinska bilanca,
- plačilna bilanca.
- zna pojasniti razmerja v ZT bilanci Slovenije,
- zna pojasniti sestavo slovenske mednarodne menjave,
- zna razložiti geografsko strukturo slovenske mednarodne menjave,
- zna opredeliti vlogo Slovenske izvozne družbe,
- zna opredeliti PB in njeno sestavo,
- zna pojasniti razmerja v PB in dileme zadolževanja Slovenije v tujini,
- zna izračunati delež servisiranja dolga.

03 SLOVENIJA IN MEDNARODNE EKONOMSKE INTEGRACIJE:

- Slovenija in mednarodne ekonomske integracije,
- Slovenija in Evropska unija.
- zna opredeliti vrste in cilje ekonomskih integracij,
- zna razložiti pomen in vlogo WTO, CEFTA, EFTA,
- zna razložiti pomen sodelovanja Slovenije z mednarodnimi integracijami (institucijami),
- zna opredeliti pomen in vlogo EU in njenih institucij,
- zna opredeliti pomen in vlogo vključenosti Slovenije v EU,
- zna razložiti prednosti in slabosti vstopa Slovenije v EU.

■ Poglavlje 4:

04 RAZVOJNE DILEME SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

■ VSEBINA, POJMI

■ CILJI

01 TRANZICIJA, LASTNINJENJE IN NOVA LASTNINSKA IN UPRAVLJALSKA SESTAVA:

- prestrukturiranje podjetij,
 - proces lastninjenja,
 - pooblašene investicijske družbe,
 - koncentracija lastnine.
- zna pojasniti deindustrializacijo in prestrukturiranje velikih podjetij,
 - zna pojasniti razloge za lastninjenje in denacionalizacijo,
 - zna razložiti slovenski model lastninjenja in njegove ekonomske učinke,
 - zna razložiti vlogo in pomen PID,
 - zna opredeliti vrste združevanj in prevzemov,
 - zna razložiti razloge za združitev v slovenskem bančništvu, trgovini in industriji,
 - zna razložiti vlogo države pri združevanju podjetij.

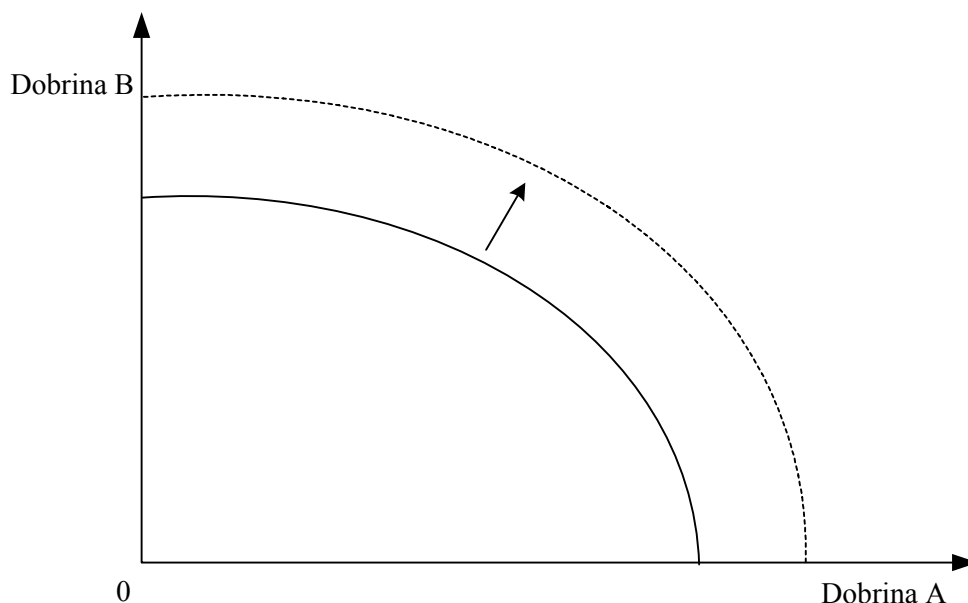
02 SOCIALNO-EKONOMSKI PROBLEMI SLOVENIJE:

- socialno razlikovanje in revščina,
 - javne službe,
 - regionalni razvoj.
- zna pojasniti večanje socialnih razlik v tržnem gospodarstvu,
 - zna pojasniti razloge za revščino v Sloveniji,
 - zna pojasniti, kako merimo revščino v Sloveniji,
 - zna pojasniti vlogo države v boju proti revščini in socialni izključenosti,
 - zna pojasniti transformacijo zdravstva v Sloveniji,
 - zna pojasniti pomen pokojninske reforme v Sloveniji,
 - zna pojasniti razlike v gospodarski razvitosti in problemih regij,
 - pozna slovenske institucije, ki skrbijo za regionalni razvoj,
 - zna pojasniti evropske strukturne sklade.

5. PRIMERI IZPITNIH VPRAŠANJ

1. Slika prikazuje premik transformacijske krivulje oziroma krivulje alternativnih možnosti proizvodnje države Galije.

1 točka

Trditev, ki najbolj pravilno pojasnjuje vzrok za premik krivulje, je:

- A dobrini A in B sta se pocenili;
- B Galija je zaposlila brezposelno delovno silo;
- C Galija se je odločila, da bo proizvajala drugačno kombinacijo dobrin A in B;
- D z naložbami v raziskave se je v Galiji izrazito tehnološko izboljšala proizvodnja dobrin A in B;
- E država Galija se je odločila, da bo proizvajala več dobrine A in dobrine B.

Rešitev: D

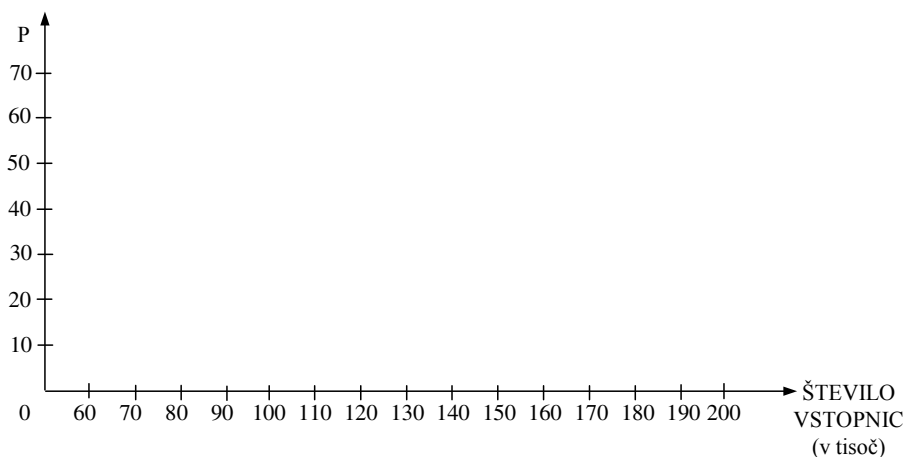
2. TRŽNO RAVNOTEŽJE

Organizatorji svetovnega nogometnega prvenstva na Japonskem in v Koreji imajo na voljo stadion, ki sprejme največ 100.000 gledalcev (to je zgornja meja ponudbe). Glede na formo reprezentanc pričakujejo, da se bosta v finale uvrstili ekipi Anglije in Argentine. O povpraševanju po vstopnicah za finalno tekmo imajo organizatorji naslednje podatke:

Cena vstopnice (v denarnih enotah)	Povpraševanje po vstopnicah (v 1000)
10	195
20	170
30	130
40	100
50	75
60	60

- a) Z danimi podatki vrišite v spodnjo sliko krivulji ponudbe in povpraševanja po nogometnih vstopnicah in ju ustrezno označite. S črko R označite tržno ravnovesje.

3 točke

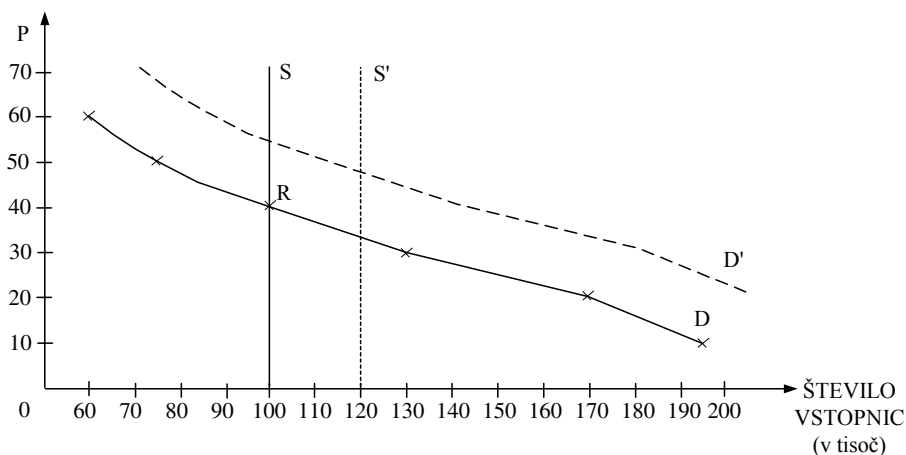

- b) Ravnovesna cena, ki bi se oblikovala na trgu, znaša _____ denarnih enot. 1 točka
- Organizatorji bodo od vsake prodane vstopnice 5 % vrednosti podarili društvu paraplegikov. Društvo bi tako dobilo _____ denarnih enot. 1 točka
- Koeficient cenovne elastičnosti ponudbe na tem trgu znaša _____. 1 točka
- c) V finale nepričakovano pride domače moštvo iz Japonske. Če menite, da bo to imelo posledice na trgu nogometnih vstopnic, spremembo vrišite s črtkano črto v sliko, ki ste jo narisali pri točki a. 1 točka
- d) Z rekonstrukcijo stadiona bi lahko število gledalcev povečali za 20.000. Če menite, da se bo to pokazalo na trgu nogometnih vstopnic, spremembo vrišite s pikčasto črto v sliko, ki ste jo narisali pri točki a. 1 točka
- e) Denimo, da je mednarodna nogometna zveza FIFA določila najvišjo ceno vstopnice za finalno tekmo 15 denarnih enot. Opišite posledice takšnega ukrepa na trgu nogometnih vstopnic, zlasti po uvrstitvi Japonske v finale. 2 točki

Rešitev:

Literatura: M. Glas, Ekonomija II, str. 101–113

- a) Z danimi podatki vrišite v spodnjo sliko krivulji ponudbe in povpraševanja po nogometnih vstopnicah in ju ustrezno označite. S črko R označite tržno ravnovesje.

Za pravilno vrisano krivuljo ponudbe 1 točka, za pravilno vrisano krivuljo povpraševanja 1 točka, za oznako krivulj in ravnovesja R 1 točka (Skupaj največ 3 točke)

- b) Na trgu bi se oblikovala ravnovesna cena __ 40 __ denarnih enot. 1 točka
 Organizatorji bodo od vsake prodane vstopnice 5 % vrednosti podarili društvu paraplegikov.
 Društvo bi tako dobilo __ 200.000 __ denarnih enot. 1 točka
 Koeficient cenovne elastičnosti ponudbe na tem trgu znaša __ 0 __. 1 točka
 (Skupaj največ 3 točke)
- c) V finale nepričakovano pride domače moštvo iz Japonske. Če menite, da se bo to pokazalo na trgu nogometnih vstopnic, spremembo vrišite s črtkano črto v sliko, ki ste jo narisali pri točki a.
 Pravilni premik krivulje povpraševanja v desno 1 točka
- d) Z rekonstrukcijo stadiona bi lahko število gledalcev povečali za 20.000. Če menite, da bo to imelo posledice na trgu nogometnih vstopnic, spremembo vrišite s pikčasto črto v sliko, ki ste jo narisali pri točki a.
 Pravilni premik krivulje ponudbe za 20.000 v desno 1 točka
- e) Denimo, da je mednarodna nogometna zveza FIFA določila najvišjo ceno vstopnice za finalno tekmo 15 denarnih enot. Opišite posledice takšnega ukrepa na trgu nogometnih vstopnic, zlasti po uvrstitvi Japonske v finale.
 Zaradi povečanega povpraševanja se oblikuje črna borza (črni trg). 1 točka
 Nekateri iznajdljivi kupci, ki so prvi na vrsti, bi kupili več vstopnic, kolikor jih dejansko potrebujejo, prav zato, da jih preprodajo po višji ceni, kakor jo je določila FIFA.
 Za smiselno pojasnilo 1 točka
 (Skupaj največ 2 točki)

3. DOHODKI IN NEENAKOST

V tržnem gospodarstvu posamezniki sodelujejo v različnih vlogah v gospodarskem procesu, da pridobijo denarna sredstva (dohodek) za življenje. Tisti, ki nimajo kapitala ali zemlje, ponujajo svojo delovno silo. Pojasnite, zakaj je mezda kot zaslužek delavcev gospodarsko pomembna (2 točki) in kaj razumemo z denarno (nominalno) in kaj z realno mezdo (3 točke). Razložite, zakaj sodobne države predpišejo minimalne mezde (2 točki). Naštete nekaj dejavnikov, ki vplivajo na razlike v mezdah med delavci v istem ali različnih podjetjih (2 točki).

Pojasnite, kateri osebki v tržnem gospodarstvu prejemajo dobiček, kdo rente in kdo obresti in za katere ekonomske funkcije, ki jih opravljajo (3 točke). Pojasnite (lahko tudi s sliko), kateri proizvajalec prejema dodatni, tehnološki ali inovacijski ekstradobiček in zakaj je prav ta pomemben za gospodarski napredek (3 točke).

15 točk

Rešitev:

Kandidat mora odgovarjati v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavi temeljne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikaže svoja stališča in ocene. Če ne odgovarja v zaokroženem sestavku ali pa so njegovi odgovori resda pravilni, vendar pretirano skopi in torej nimajo narave esejske razprave, lahko pri posameznem vprašanju izgubi do 2 točki.

Literatura: Glas, Ekonomija, DZS, Ljubljana (poljubno leto), str. 102–120

Splošna ocenjevalna shema:

Gospodarski pomen mezd	2 točki
Različne kategorije mezd	3 točke
Minimalna mezda	2 točki
Dejavniki razlik v mezdah	2 točki
Prejemniki dobička, rent in obresti	3 točke
Tehnološki (inovacijski) ekstra dobiček	3 točke

Odgovor:

Gospodarski pomen mezd:

- mezde so proizvodni strošek podjetja;
- mezde so bistveni dejavnik kupne moči večjega dela prebivalstva;
- mezde so dejavnik družbenih, razrednih odnosov.

Vsak element 1 točka
 (Skupaj največ 2 točki)

Opredelitve:

- denarna (nominalna) mezda je denarno izražena mezda (ali: je denarni znesek, ki ga prejmejo delavci za delo v proizvodni ali drugi dejavnosti);
- realna (stvarna) mezda je dejanska kupna moč mezde (ali: je količina dobrin in storitev, ki jih je mogoče kupiti z denarno mezdo).

*Za dobro opredelitev katerekoli obeh rešitev do 2 točki
(Skupaj največ 3 točke)*

Minimalna mezda: sodobne države predpišejo minimalno mezdo zaradi zaščite življenjske ravni zaposlenih (in tako vplivajo na večji socialni mir).

*Vsaka razlaga, ki nakaže to logiko države, 1 točka
(Za povsem ustrezno razlago največ 2 točki)*

Dejavniki razlik v mezdah med delavci:

V istem podjetju:

- razlike v delu in delovnem prispevku: različno težke delovne razmere (hrup, umazanija), različna živčna napetost (stresnost) dela, odgovornost, različen telesni napor,
- razlike v zanimivosti (v nasprotju z duhamornostjo), v uglednosti dela,
- redna zaposlitev ali občasna, sezonska zaposlitev,
- različni tržni položaj poklicev (pomanjkanje nekaterih vrst znanja, npr. programiranja).

V različnih podjetjih:

- različna poslovna uspešnost podjetij,
- razlike v tržnem položaju posameznih panog/dejavnosti, v katerih poslujejo podjetja.

*Vsak smiselno naveden dejavnik po 1 točka
(Skupaj največ 2 točki)*

Razni lastninski dohodki:

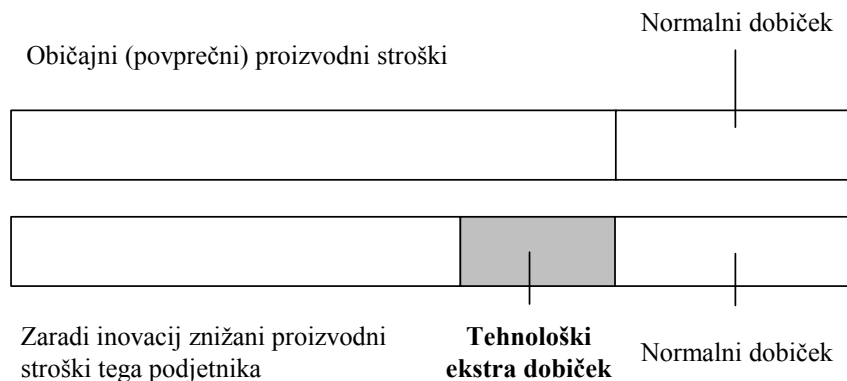
- dobiček prejme podjetnik za svojo organizacijsko in upravljavsko funkcijo in za tveganje, ki ga prevzame;
- rente so dohodki lastnikov (naravnih) proizvodnih dejavnikov, zlasti zemljišč (za lastnino dejavnika, ki ga da lastnik v zakup);
- obresti so dohodek lastnika denarnih sredstev (prihrankov), ki jih ta posodi drugemu ekonomskemu osebk (npr. podjetniku).

Samo za kratko opredelitev vseh treh (dobiček prejme podjetnik, rento zemljiški lastnik, obresti lastnik posojilnega kapitala) 1 točka. Za 1 točko pri vsakem dohodku mora kandidat pojasniti, kdo ga prejme in zakaj.

(Skupaj največ 3 točke)

Tehnološki ali inovacijski ekstradobiček: elementi odgovora:

- tehnološki ali inovacijski ekstradobiček dobi tisti podjetnik, ki zaradi tehnoloških in organizacijskih inovacij zniža svoje proizvodne stroške pod povprečje panoge,
- tehnološki ekstradobiček je enak prihranku pri stroških nasproti povprečju,
- možna je slika:
- pomen tehnološkega ekstradobička: temeljna spodbuda za uvajanje tehničnega napredka, novih in učinkovitejših proizvodnih metod.

2 točki za razlago vprašanj 1–3, kdo in zakaj dobi tehnološki (inovacijski) ekstradobiček, 1 točka za razlago pomena

(Skupaj največ 3 točke)

6. KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI

Zakon o maturi v 4. členu določa, da kandidati opravljajo maturo pod enakimi pogoji. Kandidatom s posebnimi potrebami, ki so bili usmerjeni v izobraževalne programe z odločbo o usmeritvi, v utemeljenih primerih pa tudi drugim kandidatom (poškodba, bolezen), se lahko glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje prilagodi način opravljanja mature in način ocenjevanja znanja.

Možne so naslednje prilagoditve:

1. opravljanje mature v dveh delih, v dveh zaporednih rokih;
2. podaljšanje časa opravljanja maturitetnega izpita (tudi odmorov, možno je več krajših odmorov);
3. prilagojena oblika izpitnega gradiva (npr. Braillova pisava, povečava, kjer je prevod vprašanj nemogoč, zapis izpitnega gradiva na disketi ...);
4. poseben prostor;
5. prilagojena delovna površina (dodatna osvetlitev, možnost dviga ...);
6. uporaba posebnih pripomočkov (Braillov pisalni stroj, ustrezna pisala, folije za pozitivno risanje ...);
7. izpit s pomočnikom (npr. pomočnik bralec ali pisar);
8. uporaba računalnika;
9. prirejeni ustni izpit in izpit slušnega razumevanja (oprostitev, branje z ustnic, prevajanje v znakovni jezik);
10. prilagoditev opravljanja praktičnega dela maturitetnega izpita (npr. prilagoditev opravljanja seminarske naloge, vaj);
11. prilagojen način ocenjevanja (npr. napake, ki so posledica kandidatove motnje, se ne upoštevajo, pri ocenjevanju zunanji ocenjevalci sodelujejo s strokovnjaki za komunikacijo s kandidati s posebnimi potrebami).

7. LITERATURA

Pri pripravi na splošno maturo kandidati uporabljajo učbenike in učna sredstva, ki jih je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Potrjeni učbeniki in učna sredstva so zbrani v **Katalogu učbenikov za srednjo šolo**, ki je objavljen na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo www.zrss.si.

Obvezno uporabljajo tudi:

Miroslav Glas, Ekonomija – Temeljni ekonomski pojmi in procesi, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2004

Miroslav Glas, Ekonomija – Delovni zvezek za 1. letnik, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2004

Miroslav Glas, Ekonomija – Temelji mikroekonomije, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2004

Miroslav Glas, Ekonomija – Temelji makroekonomije (pred izidom)

Miroslav Glas, Ekonomija – Sodobno tržno gospodarstvo (pred izidom)

Skupina avtorjev, Ekonomija – Delovni zvezki za 2. in 3. letnik (pred izidom)

Nevenka Hrovatin, Ekonomija – Razvojne poti slovenskega gospodarstva, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2004

Dodatno lahko uporabljajo tudi:

Miroslav Glas, Ekonomija, Državna založba Slovenije d. d., Ljubljana, 2001

Miroslav Glas, Ekonomija – Temelji ekonomije – Delovni zvezek, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 2001

8. SLOVARČEK KLJUČNIH GLAGOLOV V KATALOGU

V predmetnem izpitnem katalogu za ekonomijo pri navajanju ciljev uporabljamo nekaj glagolskih besednih zvez, povezanih z obsegom in vsebino znanja o ključnih ekonomskih pojmi in procesih. Praviloma označujejo naslednje:

1. Zna opredeliti pojem:

Maturitetni kandidat zna v 2–4 stavkih opredeliti (definirati) neki pojem, na primer ekonomski problem, potrebe, kapital, BDP, potrošno funkcijo itd. Ni nujno, da uporabi povsem enako opredelitev, kakršna je v učbeniku, seveda pa mora vsebovati bistvene značilnosti in sestavine tega ekonomskega pojma.

Primer: Opredelitev kapitala mora vključevati: (a) da je to del proizvedenega bogastva, ki je namenjeno uporabi v proizvodnji, (b) da poskuša lastnik kapitala pri tem povečati obseg kapitala, doseči dobiček. Kandidat lahko doda, da zavzema kapital različne oblike – fizična produkcijska sredstva in denarno obliko kapitala –, da se tehnološko ta sredstva izboljšujejo itd. Bistveni pa sta prvi dve lastnosti.

2. Zna naštet:

Kandidat zna naštet bistvene dejavnike, značilnosti, vzroke in posledice nekega ekonomskega pojava. Pričakujemo, da pri ključnih pojmi (pri katerih je 3–5 elementov) našteje vse, na primer tri temeljna ekonomska vprašanja vsake družbe, tri merila uspešnosti gospodarjenja (v podjetju). Pri bolj kompleksnih pojmi pa ne našteva vseh značilnosti, temveč nekatere od njih.

Primer: Od osmih prednosti razširitve (domače) korporacije v transnacionalno korporacijo pričakujemo, da zna naštet 4–5 prednosti.

Zna naštet in opisati:

Kandidat zna naštet bistvene dejavnike, značilnosti in drugo, vsako stvar pa tudi kratko opisati z 1–3 stavki.

3. Zna razčleniti:

Pričakovano znanje je podobno kakor pri naštevanju: gospodarski proces ima štiri zaporedne stopnje, od proizvodnje prek razdelitve in menjave do potrošnje – kandidat naj našteje stopnje v pravilnem zaporedju.

4. Zna razlikovati (pozna razliko, loči, razlikuje):

Kandidat mora poznati razliko med oblikami, v katerih nastopa neki pojav; imajo različne lastnosti, učinke, posledice.

Primer: Zna razlikovati denarne in materialne oblike kapitala, pozna razliko med trgovinsko in plačilno bilanco.

5. Zna pojasniti (razložiti):

Kandidat mora opisati neki ekonomski pojav, proces in pri tem razložiti morebitne vzročno-posledične povezave med kategorijami (ekonomska pravila, zakonitosti), poudariti, katere sestavine ali značilnosti so bistvene za pojav.

Primer: Zna pojasniti vzroke za akumulacijo dobička; podjetnik akumulira del dobička predvsem: (a) zaradi pritiska konkurence in (b) zaradi motiva večanja dobička. Vsakega od teh razlogov naj bi tudi razložil v 2–3 stavkih.

6. Zna opisati:

Navadno je to neki ekonomski pojav ali kategorija, ki nima jasno opredeljenih vzročno-posledičnih povezav, vsebuje pa nekatere tipične značilnosti, ki jih mora opis večinoma zajeti. Od tega, koliko bistvenih značilnosti kandidat zajame v svojem opisu in kako jih opiše, razloži, je odvisno število točk, ki jih doseže.

Primeri: Zna opisati alternativne možnosti potrošnje, zna opisati pojem produktivnosti dela in oblike nepopolne konkurence.

Opis lahko včasih vključuje tudi sliko ali primer, ki bistveno prispeva k nazornosti.

Primer: Zna opisati oblikovanje tržnega ravnotežja – zgolj z besednim opisom, brez slike trga, ponudbe in povpraševanja ter oznake ravnotežne cene in količine v presečišču obeh krivulj bo kandidat težko dobro predstavil procese, ki vodijo v to ravnotežje.

7. Zna izračunati:

Kandidat zna izračunati neko ekonomsko količino z danimi podatki. To pomeni, da pozna in zapiše obrazec za izračun z običajnimi simboli, vstavi podatke in navede končni rezultat.

Primer: Zna izračunati cenovno elastičnost povpraševanja.

Če zahteva vključuje **interpretiranje rezultatov**, naj kandidat pove, kaj izračunani rezultat ekonomsko pomeni.

Primer: Izračunana absolutna vrednost koeficienta cenovne elastičnosti povpraševanja po avtomobilih v višini 2,15 pomeni, da bodo potrošniki ob znižanju (zvišanju) cene avtomobilov za 10 % pripravljene kupiti za 21,5 % več (manj) avtomobilov, ceteris paribus.

8. Pozna:

Kandidat ve za neki ekonomski pojem ali proces in razume njegovo bistvo, motive ravnanja ekonomskega osebk v neki situaciji in pritiske, ki vodijo ta osebek v ravnanje.

Primer: Ve, zakaj morajo oligopolisti upoštevati ravnanje drugih ponudnikov – v oligopolu je na trgu le manjše število ponudnikov, zato ravnanje enega od njih spreminja tržna razmerja in drugi oligopolisti se morajo odzvati na to, drugače izgubljajo svoj tržni delež.

Če je uporabljena besedna zveza **pozna razloge**, potem mora kandidat navesti razloge in pojasniti, kako vplivajo na neki pojav in zakaj.

9. Zna predstaviti:

Kandidat mora praviloma opisati neki pojem in povezave med pojmi in jih predstaviti z diagramom ali primerom.

10. Zna grafično predstaviti (pojasniti):

Kandidat mora uporabiti ustrezno sliko (diagram, graf) za prikaz ekonomskih pojmov, povezav, procesov. Praviloma pa naj ob njej predloži tudi besedno razlago, ki mora neposredno zadevati sliko in oznake na njej.

Primer: Zna grafično prikazati krivuljo povpraševanja.

Pri slikah je pomembno, da kandidat ustrezno označi osi v diagramih (z besedo ali simbolom), izhodišče (z 0), krivulje in druge sestavine, ki so del strokovno pravilne slike. Premike krivulj označi s puščicami ali/in s spremenjeno oznako (premaknjena krivulja povpraševanja je lahko vrisana črtkano, lahko je označena z D' ali D1 itd.).

“Zna narisati” pomeni predvsem to, da ve, kakšen je običajni diagram za neki pojav, lahko pa pomeni tudi risanje diagrama z natančno danimi številkami (npr. krivulje stroškov).

Primer: Zna narisati diagram deflacijske vrzeli v narodnem gospodarstvu.

11. Zna s primerom pojasniti (opisati):

Kandidat naj uporabi sorazmerno preprost primer iz vsakdanjega življenja za ilustracijo ekonomskega pojava.

Primer: Za pojasnitev potrošnje kot oblike zadovoljevanja potreb lahko uporabi na primer sadni sok, s katerim si pogasi žejo, obisk diskoteke, s katerim zadovolji potrebo po glasbi, plesu, druženju z vrstniki itd.

12. Razume:

Zahteva je podobna kakor pri izrazu “opisati/pojasniti”, saj naj bi kandidat znal opisati neki pojav, njegovo vsebino, morda ne s tako doslednim strokovnim izrazjem.

Primer: Razume pomen merjenja BDP – ve, zakaj merimo BDP, zakaj je to koristno za primerjave, za vodenje ekonomske politike.

13. Zna primerjati:

Kandidat mora predstaviti različne tipične situacije (za različne osebe, podjetja, države), opredeliti bistvene razlike in podobnosti med njimi in pojasniti razloge zanje.

Primer: Zna primerjati različne možnosti proizvodnih izbir med revnimi in bogatimi državami.

14. Zna utemeljiti:

Kandidat mora poudariti bistvo nekega pojava, morda prav razliko med pojmi, naštetih bistvene argumente za neko delovanje ekonomskih osebkov.

Primer: Zna utemeljiti razliko med nominalno in realno obrestno mero – pojasniti mora pomen in učinke inflacije, ki je bistvo tega razlikovanja, in nujnost, da nominalna obrestna mera preseže stopnjo inflacije, če naj bo realna obrestna mera pozitivna, saj je to edino smiselno za posojilodajalca (pojasni vlogo inflacijske klavzule).

15. Pozna zasnovi:

Kandidat mora poznati bistvene elemente določenih, navadno bolj kompleksnih ekonomskih pojavov.

Primer: Pozna zasnovi temeljnih razvojnih etap družbe (kmetijska, industrijska in informacijska doba) – zna naštetih 2–3 bistvene značilnosti te družbe in strukturo odnosov v posamezni razvojni etapi.